HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וכי תימא. לא מפני שהבעל יורש את אשתו אלא מפני כן שתלד והוא יורשה והוא נקרא על שבט אביו ועל סיבת הבן התורה מקפדת שהרי הוא קרוב לה מן הבעל: **פא שמע.** מקרא אחרינא [במדבר לו] לא תסוב וגו' הא מו למה לי אלא לאו לסיבת הבעל אתא לאשמועינן שהבעל יורש: **וכי תימא נעבור עליו בלאו ועשה.** דתרוייהו בסיבת הבן ומה שאינה הכתוב לא נתכוין אלא להתרות שלא תנשא לשבט אחר כדי להתחייב מלקות דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה דכתיב ביה [שם] לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה אבל לא למטה אחר ולאו הבא מכלל עשה: **וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה.** בחיי אלעזר וירתה פנחס בנה ולא אלעזר דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה יורשה ואתא לאשמועינן דהבן יורש את אמו דמהני קרקי דלעיל דמיירי בסיבת הבן איכא לאימר דבסיבת הבת הוא דמיירי כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה ואינטריכו הני קרקי לשני לאוין ועשה כדאמרן אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פריכא דאיכא למיפרך דיו והשתא אתא הני קרקי דפנחס לאשמועינן דבן יורש את אמו ולא מייני בסיבת הבעל כלל: **פא שמע.** מפסוק חמישי ושגוב הוליד את יאיר [דה"א ב]: **וכי תימא הפס נמי הכי הוא.** כדאמרן [קיא:] גבי פנחס שהיתה לו לשגוב אשה ומתה וירשה יאיר: **תרי קרקי למה לי.** לאשמועינן שהבן יורש את אמו כמו הבת: **ויאיר דזכן מזכן.** לקח בכסף הנהו עיירות ולא אתא קרא לאורויי לן מידי אלא עשרו של יאיר מרלה לנו כמו שמציו בהרבה מקומות בנביאים ולא מצינו קאמר לא מצינו דאם בירושות מיירי כדקאמרן דליכא למיפרך תרי קרקי למה לי שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרם וסיפור דבריהם בעלמא הוא ואיכא למילף מייניהו מיהא סיבת הבן אלא גדולה מזו יש להקשות לך דאיכא למימר דקרקי לא מייני בירושה כלל ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן ולא סיבת הבעל אלא תרוייהו זכין מזכן וסיפור דבריהם בעלמא הוא (ג) והתנא עצמו לא נתכוין לדרוש יתור קרקי אלא הכי קאמר מנין היה לו לפנחס כו' ואיכא לאקשויי יכול להיות לו ממקח וממכר: **ופנחס נמי דזכן מזכן.** רבותא הוא דקפריך דבלאו הני פירכא נמי לא הוה מצי למילף מייניה סיבת הבעל כדפרכינן לעיל וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו' (ג) כלומר ואפילו פנחס נמי דסלקא דעתך מעיקרא למילף מייניה ירושת הבעל איכא למימר דלא מייני בשום ירושה בעולם: ומשני הך רבותא דקפרכת מפנחס ליתא דליכא למימר גביה דזכן מיזכן דאם כן לא היה קובר בה את אביו דנמצאת חוזרת כו'. ומיהו איכא לאקשויי הך קושיות דלעיל דבלאו הך קושיא איכא פירכא אחריתי דלעיל דלא מצינו למילף מייניה ירושת הבעל: **משדה חרמים.** כדכתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אי נמי ההוא דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם שמתחלק לכהנים והוו התם חרמים טובא ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים ולחלק פנחס נפלה ההיא גבעה: יש שגורסין כן א"ל **אביי אי סלקא דעתך דבעל לא יריש סוף סוף כי מינסבא בו'.** ואי אפשר לישבה ועוד מה תירוץ מתרץ אביי לרב פפא דלקשי ליה דמקרקי דבריתא לא משמע ליה ירושת הבעל דקאמר אביי ליתן טעם מגד אחר שהבעל יורש את אשתו מ"מ בריתא לא מיתרצא וקרקי לא מיתרצי שהתנא שאמר כל הני ואומר הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון וגם באותו פריכא לעיל ואביי מה בא לפרש וא"ת לא נתכוין אביי לתרץ הבריתא אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל יורש את אשתו מקרקי טובא דלקמן בשמעתין ובפירקין לעיל: אלא ה"ג וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה ז"ל **אמר אביי סוף סוף הא קמבעקרא נחלה משבטא דאימא דאתא שאני התם שכבר הוסכה לא אמרינן אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא שכבר הוסכה שפיר אלא אי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסכה הא מבעקרא נחלה משבטא דאימה לשבטא דאתא דאבוהי דאימה דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה אי**

מנין ליאיר שלא היה לשגוב. תימה לרשב"ם אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ אמאי לא היה ליאיר אלא היה לשגוב[א]: **וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין.** מימה הא איכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאוי יתירי[ב] וכי תימא דהכי קאמר דאפילו אי מוקמת להו בלאוי יתירי איכא למילף שהבעל יורש את אשתו דלא מצמע הכי בסמוך דקאמר לעולם קראי בסיבת הבן כדשיינן: **אם** כן תרי קראי למה לי. אע"ג דקרא קמא נמי אלא לצורך דכבר שמעינן מתורת משה סיבת הבן מ"מ בזה אינו מקפיד אי אשמעינן יהושע נמי סיבת הבן אבל תרי זימני ליתי ליה לאשמועינן. רשב"ם: **אימא דנפלה ליה משדה חרמים.** תימה לרשב"ם דלמה דוחק כל כך כיון דבעא למימר דאתא קרא להראות עשרם הוה ליה למימר דפנחס ויאיר ירשו מאמם או מאבי אמם: (ד) ונראה לר"י גירסת הספרים דגרסינן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא יריש [ב כו' ולא גרסינן הכא בין למ"ד בסיבת הבן בין למ"ד בסיבת הבעל אלא גבי אי אמרת בשלמא דרב יימר בסמוך גרסינן ליה ואמאי לאקשי רב פפא דלמא קראי בסיבת הבן מהדר אביי לשנויי הכי וקאמר אי אמרת בשלמא דבעל יריש וקרא אסיבת הבעל קפיד אתי שפיר הא דמשמע דאתי קרא למיעבד תקנתא אפילו לנחלת האם אלא אתא תסוב מדכתיב ירושת שני מטות גבי איסור הסבה אע"פ שכבר הוסבה נחלת האם מ"מ קפיד קרא אלא תסוב יותר על ידי נישואי הבת ובסיבת הבעל איכא תקנתא דמנסבין לה גברא לאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה ע"י סיבת הבעל יותר ממה שהוסבה כבר ואע"פ כשימות בעל ויירשנו בנו מתעקרא נחלת האם משבטא דאימה לשבטא דאבא שהרי הבן אביו ואמו מתיחסים על שבט אביהן[ג] או שמא הבעל לא יירשנה כלל שתתאלמן או תתגרש ויירשנה הבן הא לא איכפת ליה לפי שאי אפשר לעשות תקנה לדבר זה אלא אי אמרת דבעל לא יריש וקראי בסיבת הבן כדקא פרכת כי קא מינסבא נמי לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה מתעקרא נחלת האם על ידי הבן כדפרי' אלא ודאי בסיבת הבעל משמעי ולהכי קיים ליה לתנא דקרא דוקא בת יורשת נחלה בסיבת הבעל כתיב מדכתיב ביה ירושת שני מטות ומכי מטמע דלנחלת האם נמי עבדינן תקנתא אלא תסוב יותר ומכי פירושא דברייתא הכי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ובסיבת הבעל הכתוב מדבר דמהניא תקנתא לנחלת האם וכי תימא בסיבת הבן משמעי וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לנחלת האב תא שמע לא תסוב נחלה ומיתורא דקראי שמעינן דחד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל ואם כן הוה לכתב ביה ירושת שני מטות דמשמע דבעי תקנתא לנחלת האם בסיבת הבעל כתב דלאשכחינן ביה תקנתא:

אמר ליה רב פפא לאביי דלמא שאני התם שכבר הוסבה. לעיל דכתיב ביה ירושת שני מטות לא קפיד קרא אנחלת האם שכבר הוסבה[ד] ועלעולם קאי בסיבת הבן אע"ג דליכא תקנתא לנחלת האם א"ל שכבר הוסבה לא אמרינן אין סברא לומר אלא הקפיד הכתוב אנחלת אם אע"פ שכבר הוסבה דכיון דכתיב ירושת שני מטות[ה] משמע דבנחלת האם עבדינן נמי תקנתא: **אמר** ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמי קראי בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל כו'. רב יימר לא הוה יודע דאביי כי הוה מוקי לקרא בסיבת הבעל מפרש לקרא דמנסבינן לה גברא לאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה[ו] ולהכי קשיא ליה אמאי ניחא ליה לאוקומי בסיבת הבעל טפי מבסיבת הבן ובין הכי ובין הכי כי

(א) גמ' שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן: (ב) רשב"ם ד"ה ויאיר וכו' ופיפור דבריהם בעלמא הוא ואפי' אתי"ל דהתנא עצמו לא: (ג) ד"ה ופנחס נמי כו' דנסיב כו' אלא כלומר: (ד) תוס' ד"ה אימא כלומר: (ה) ומלאה לר"י. נ"ב זהו דיוק בפני עצמו:

רבינו גרשום (המשך)

ואמר לי' אביי סוף סוף מאי הוי מועיל הא מיתעקרא נחלה משבטא דאימא דהאי אתתא דהוא משבט שמעון ונפלה ביד בנה של זו שהוא שבט אביה (כל כך) מן ראובן דבתר אבא שייך הבן ואיכא הסבת נחלה שנופלת נחלת אימא שהיתה משבט שמעון ביד שבט ראובן. ומשני רב פפא לעולם בעל לא יריש וקראי בהסבת הבן כתיבי ודקא קשיא לך כי מתנסבא לשבט אביה מאי הוי מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. הא לא קשיא דהא הסבה דהשתא דשבט אימא לשבט אביה על ידי בנה לא חשיבא הסבה גמורה דשאני התם דאמרינן שכבר הוסבה נחלה מתחלה מנשואין הראשונים של אביה ואמה של בת להיכא דנזדווגו מטות אחדדי אע"ג דנזדווגו בהיתר שבשעת נישואיה עדיין אחיה קיימין הראויין לירש את אביה אפי' הכי הוסבה נחלה מחמת הנהו נישואין הלכך השתא כשבנה יורשה דמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא לא חשיב [הסבה] גמורה שכבר הוסבה מתחלה: אמר ליה אביי. האי לאו תירוצא הוא דאמרת שכבר הוסבה מנשואין ראשונים דהתם הוסבה בהיתר דאחוה דאימא הוו קיימין אבל הא בת אע"ג דמנסבא לאחד ממטה אביה כשירשה בנה דשייך בתר אביה השתא הויא הסבה דאיסורא דאין לה יורש אלא (איקלא) בנה שאין לה אחין וקא מתעקרא נחלה דשבטא דאימא לשבט אבוה הלכך לא מצינן לאוקמי בהסבת הבן כלל דאי יורשה בנה מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ולא מצינן למעבד תקנה בהסבת הבן אלא ש"מ דבעל יריש ובהסבת הבעל איכא תקנה אי נסבה לחד דאבוה משבטא דאביה ואמיה משבטא דאימה דהרי הוא כוותה ואי יריש אכתי לא מיעקרא נחלה דאימא דהא בעל נמי אמיה משבטא דאימה ונכסים כדקיימי קיימי: אמר ליה רב יימר לרב אשי. אפי' לאביי דאמר לעיל דבעל יריש וקראי בהסבת הבעל כתיבי בעל כרחו שכבר הוסבה אמרינן דאי לאו הכי לא מיתוקמי קראי שפיר דאי אמרת בשלמא דאמרינן שכבר היסבה היינו דמיתוקמי קראי וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל וגו' ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וגו' מתוקמי שפיר בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל בסיבת הבן כדאמרן דההיא עקירת נחלה דאימא דהויא על ידי בן לא הוי עקירה דכבר הוסבה מנישואין קמאי וכן בסיבת הבעל דהואיל דמתנסבא לאחד ממשפחת אביה אי לא אמרי' שכבר הוסבה שעל ידי בן לא הויא עקירה דכבר אכתי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא משום דבעלה בתר משפחת בית אבא שייך אלא

(ו) נראה דלי"ל מלמד שחל על קדשי קדשים כעל קדשים קלים שהכל נהגן וכו'.

היה משכר של פנחס שהיה מכהן במשמרתו וכתיב אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה' דסתם שדה חרמים לכהן שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה ואם נפשך לומר א"כ מה ת"ל קדש קדשים [הוא] אלא ו) מלמד שחל על קדשים קלים כעל קדשים חמורי' שהכל לכהן וכה"ג אמרי' במס' ערכין (דף כח ע"ב) דהשתא לא הדרא ארנא ביובל ולעולם בעל לא יריש: אמר ליה אביי לרב פפא אי ס"ד כדקאמרת דבעל לא יריש ולהכי אזהר רחמנא וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לא' ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה לפי שאם היה משבט אחר ומתה והיתה לה בן היה יורשה והיתה מסבת נחלה אבל כשתנשא למשפחת מטה אביה ליכא הסבת נחלה [דהוא] נמי הוי משבט אביה.

מוסף תוספות

א. עיין שיטמ"ק בשם הלפ"ד. ב. וקראי בסיבת הבן סוף סוף הא קא מעקרא נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא. רציו יופס. ג. דמשפחת אב קרויה משפחה ונמצא הבן מתייחס משני צדדין משבט ראובן, והבת לא היתה מתייחסת לשבט ראובן אלא מצד אביה דמשפחת אמה משמעון היתה. שם. ד. והא דכתב ממטות היינו וכו' לתקנת שבט ראובן הקפיד הכתוב, בין על נחלת אביה שהוא מראובן, בין על נחלת אמה שהיא משמעון, שהרי כבר הוסבה נחלה האם לשבט ראובן וכנחלת ראובן דמיא. שם. ה. [גבי סיבת נחלה משמע דאנחלת אם נמי, שהיא משבט שמעון הקפיד הכתוב שלא תסוב. שם. ו. אלא הוה ס"ל לרב יימר שלא הוזהרו אלא לינשא למשפחת מטה אביה. שם.

רבינו גרשום

מאי ואומר. דכתב הכא: וכי תימא. דליכא למישמע מהכא מוכל בת יורשת נחלה דבעל יורש את אשתו אלא משום כך הוזהירה תורה שלא תנשא לשבט אחר שהבן שיהיה לה ממנו יורש אותה ובנה נחשב אחר משפחת אביו שהוא משבט אחר והיינו הסבת נחלה ת"ש דהבעל יורש אתתיה דכתיב לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה משמע דבהסבת הבעל הכתוב מדבר כי היכי דלא ליירת לה בעל שהוא משבט אחר דאי בהסבת הבן הכתוב מדבר. תרתי קראי בהסבת הבן למה לי. וכי תימא להכי כתיבי תרי קראי בהסבת הבן דאי נסבה ממטה אחר עובר' עליו בלאו דכתיב לא תסוב נחלה ממטה למטה ועשה כדכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטה בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה ולא לאחר ולאו הבא מכלל עשה עשה. ת"ש דבעל יריש דכתיב ולא תסוב נחלה וגו' משמע דבסבת בעל הכתוב מדבר דאי בהסבת הבן כל הני קראי למה לי: וכי תימא לעולם בעל לא יריש אלא בהסבת הבן הכתוב מדבר. דאלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה וירשה פנחס דהויינו בהסבת הבן. ת"ש דבעל יורש את אשתו דכתיב ושגוב הוליד את יאיר וגו'. וכי תימא הכי הוה מעשה כדפנחס דשגוב לקח אשה שהי' לה ב"ג ערים ומתה וירשה בנו יאיר ולעולם בעל לא יריש. אם כן תרי קראי דאתיין להא דרשה למה לי. אלא ש"מ חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: וקראי בסיב' הבן כדשנין. לעבור עליו בב' לאוין ועשה. והרי קרא דיאיר דאמרת מהיכן היו לו כ"ג ערים דזכן מיזכן שקנה אותן ולא משום הסבה דבן [וכן] פנחס ולעולם בעל לא יריש. ומשני פנחס דזכין מיזכן לא מצית למימר דאם כן שקנאה נמצאת שדה חוזרת לבעלים ביובל ונמצא אותו צדיק אלעזר קבור בקבר שאינו שלו: אלא אימא ודאי. דיאיר מזכן זכן ופנחס היה' אותה שדה משדה חרמים. שבאותו פרק

(ז) גמ' שכבר הוסבה ובעל יריש אפי' כי מנסבא לאחד ממטה אביה מאי הוי סוף קא מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ואי אפשר בתוכם ולרב יימר דמקשה הכא לא הוה משמע ליה דמינסבא לבעל דאימי' משבטא דאימה משום הכי מקשה ליה הכי דלא קיימי נכסים בדוכתייהו. ומשני ליה רב אשי לאביי לעולם אימא לך שכבר הוסבה לא אמרי' ואפי' הכי דבעל יריש מתוקמי קראי ודקשיא לך הא מיתעקרא נחלה תריץ הכי דמנסבינן לה בעל דתמילד אבוהי משבטא דאבוה ואימי' משבטא דאימה קיימי נכסים כדמעיקרא בחזקת שבט ראובן ושבט שמעון וליכא סיבת נחלה כלל ואם לחשוך אדם לומר כיון דבעל יריש וקראי בסיבת בעל